

— специфічні контракти (зобов'язання) на продаж майбутніх житлових площ та інші компенсаційні угоди;

— структуризація фінансування проектів на основі дочірніх компаній, спеціалізованих філій, спільних підприємств, спеціальних проектних компаній тощо.

УДК 336.01:330.837

А. Д. Козар, аспірантка кафедри фінансів,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ІНСТИТУЦІЙНА ТЕОРІЯ У ФІНАНСАХ

Останнім часом як у світовій, так і у вітчизняній економічній думці прослідковується тенденція до аналізу явищ, понять і процесів з позиції інституціоналізму. Для економічної думки Заходу це значною мірою пов'язано з внутрішньою логікою розвитку науки, коли на визначеному етапі для розширення практичного застосування економічної теорії відбувається відмова від дещо абстрактних і спрощених моделей на користь більш багатофакторних теорій, які розглядають економіку в культурному, правовому, організаційному та історичному аспектах. Останнім часом у вітчизняній літературі формується певною мірою кон'юнктура «мода» якщо не завжди на реальну інституційну проблематику, то однозначно — на інституційну термінологію. Аналіз економічної літератури останніх років підтверджує масове тиражування у назвах багато чисельних публікацій таких термінів, як «інститути», «інституції», «інституційні фактори», «інституційні аспекти» [1]. Але при цьому терміни запозичені з інституційної теорії використовуються лише для поверхневого кон'юнктурного та категоріального осучаснення тексту.

Розробкою інституційної тематики займалися багато вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема Д. Норт, Р. Томпсон, Дж. Арон, А. Н. Нестеренко, О. С. Сухарев, Є. В. Логінова, В. Д. Якубенко та інші.

Все частіше в риториці сучасних українських та іноземних науковців звучить поняття «інститут» — фінансовий, політичний тощо. Іноді вживається й інше поняття — «інституція», вживається безсистемно, переважно як синонімічне «інституту» поняття, тобто виникає ситуація, коли здійснюється взаємозамінність понять.

Поширеною в науковому обігу є позиція, коли першоджерелом для визначення інституційної термінології є праця Т. Веблена «Theory Leisure Class: An Economic Study Institutions». Т. В. Гайдай у статті «Інституція як інструмент інституціонального економічного аналізу» наголошує на тому, що у Вебленівській праці йде мова про первинне опредмечування інституцій як нового об'єкта економічного дослідження. Поняття, що розглядалися, передбачали комплекс звичайних способів мислення про відносини між людиною та суспільством, а також загальноновизнану поведінку [1]. З іншого боку Ю. Б. Росецька в статті «Інституційні рівні та проблеми перехідної економіки», посилаючись на того ж автора, зазначає, що в центрі проблематики Веблена стоять інститути як предмет дослідження, маючи на увазі аналогічне з досліджуванним Гайдаєм поняття [2].

Варто зазначити, що термін «інститут» походить від латинського «institutum». Латинсько-російський словник О. Петрученко трактує дане поняття як звичай, порядок домашнього або суспільного життя [3]. За визначенням Д. С. Норта «інститути — це створені людьми обмежувальні рамки, що упорядковують взаємовідносини між людьми». У такому вигляді інститути постають перш за все, як економіко-правовий феномен [4].

Економічні інститути визначаються як функціонально-організаційні форми колективної економічної діяльності. Введення в науковий обіг поняття «інститут» у значенні «закон» з часом призвело до його ототожненням з термінами «установи та організації». При цьому багато економістів вважають інститутами фірми, домашні господарства, банки тощо. Ми вважаємо, що у широкому трактуванні (відповідно до концепції інституціоналізму) доцільніше використовувати термін «інститут», проте для позначення узагальненої групи організацій (наприклад фінансових) коректніше використовувати термін «інституція». Якщо інститути є макроекономічною категорією, а організації — мікроекономічною, то інституції слід віднести до мезоекономічного рівня.

Визначаючи місце категорій інституціоналізму у фінансах, слід зазначити, що під фінансовими інститутами мають на увазі формальні та неформальні правила поведінки суб'єктів фінансової системи, за якими здійснюються з одного боку — специфікація прав власності, а з іншого — мобілізація, формування та розміщення фінансових ресурсів з метою забезпечення відтворювальних процесів на макро- та макрорівнях.

З позицій діалектики одиничного, особливого, загального та у контексті інституціональної теорії фінансові інститути (як одиничне) можуть бути зведені до правил фінансової поведінки, а

фінансові інституції (як особливе) — до фінансових організацій. У широкому розумінні фінансові інститути виступають організованими фінансовими правилами фінансові інституції.

З цими двома термінами — інститути та інституції — на нашу думку варто пов'язувати різні похідні конструкції — інституціональний (утворений від терміну «інститут») та інституційний (від «інституція»).

Таким чином, досліджуючи проблему використання інституційної теорії у фінансах, варто зазначити, що в цьому проявляється, з одного боку, зростаюча теоретична значимість інституційного напрямку на пострадянському науковому просторі. З іншого боку, знаходить свій прояв у прагненні віднайти чергову теоретичну «панацею». При цьому виникає проблема термінологічної коректності і категоріального походження інституційних досліджень. Використання методології інституціоналізму, адекватної сучасній економічній системі, потребує взаємного узгодження апарату теорії і практики інституційних складових.

Література

1. *Гайдай Т. В.* Институтция как инструмент институционального экономического анализа // Экономическая теория. — 2006. — № 2. — С. 53—64.
2. *Росецька Ю. Б.* Інституційні рівні та проблеми перехідної економіки // Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. — 2006. — Вып. 103—4. — С. 79—84.
3. *Петрученко О.* Латинско-русский словарь. — М.: Греко-латинский кабинет Ю. А. Шичалина, 1994. — 810 с.
4. *Норт Д.* Институты, институциональные изменения и функционирование экономики: пер. с англ. / Нестеренко А.Н. — М.: Фонд экономической книги «Начала», 1997. — 180 с.

УДК 336.148

Д. С. Козар, асист.
кафедри економічного аналізу та фінансів,
Національний гірничий університет

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНТРОЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ФІНАНСІВ В УМОВАХ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Необхідною умовою забезпечення конкурентоспроможності країни в умовах вільного руху капіталу та робочої сили є активізація інноваційно-інвестиційної діяльності, яка стосується не